
RUS ARŞİV BELGELERİ: 'SOYKIRIM YOK' DİYOR

-

27.04.2016

26 Nisan 2016

Yeni Yüzyıl

Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu

MSGSU Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Ermeni meselesi uzun yıllardan beri özellikle Nisan ayının sonlarında Türkiye'nin gündemine gelen önemli konulardan biridir. Özellikle Ermeni diasporalarının kalabalık ve etkili olduğu ülkeler, Türkiye'yi Ermeni soykırımı ile suçlamakta, bu konuyu gerek ikili münasebetlerde gerekse de Türkiye'nin ABye üyelik sürecinde Ankaraya karşı baskı aracı olarak kullanmaktadırlar.

Türk yetkililer bu konunun tarihçilerin araştırılması ve arşivlerin açılması gerektiğini vurgulasalar da diasporanın yanı sıra meseleyi iç ve dış politikasının ana gündemi hâline getiren Ermenistan buna pek yanaşmamaktadır. Bunun önemli sebeplerinden biri de arşiv belgelerinin Ermenilerin ileri sürdüklerinin aksine bilgiler içermesidir.

Ermenilerin soykırım iddiasında bulunurken dayandıkları belgeler, Rus arşiv belgeleridir. Bunların da büyük bir kısmını diplomat, asker ve istihbaratçıların raporları ile hatıraları oluşturmaktadır. Söz

konusu arşiv belgeleri, Rusya Dışışleri Bakanlığı Arşivi ile Rusya Federasyonu Askerî Tarih Devlet Arşivinde saklanmaktadır. SSCB döneminde bu arşivlere yabancıların ulaşması mümkün değilken, Rus kökenli tarihçiler de bu meseleyle pek ilgilenmediler. Bundan dolayı Sovyetler Birliğinde Ermeni meselesi hep Ermenilerin ve Ermenistandaki tarihçilerin araştırdığı bir konu oldu. Günümüzde de küçük istisnalar dışında eski Sovyet coğrafyasında bu konuyla yalnızca Ermeni kökenli tarihçiler uğraşmaktadır. Ermeni tarihçiler de belgelerin içerisinden işlerine gelen satırları alıp kullanmakta ve Türkiyeyi soykırım ile suçlamaktadırlar. Hâlbuki Rus arşiv belgelerinden böyle bir sonuca varmanın mümkün olmadığı gibi, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında Türkiyede yaşanan gelişmelerle ilgili önemli tespitlerde de bulunmak mümkündür. Diğer taraftan Rus arşiv belgelerinin Ermeni arşiv belgeleriyle büyük ölçüde aynı olduğunu, Rusyaya bağlı Kafkasya Askerî Karargâhının rapor ve belgelerinin bir kopyasının Ermenistanda, bir kopyasının da Rusyada saklandığını belirtmekte fayda vardır.

Ermeni meselesinin ortaya çıktığı ve geliştiği dönemde Türkiyede görev yapan Rus asker ve istihbaratçıların raporlarının bir kısmı tarafımda Türkçeye tercüme edildi (Türkiyede Ermeni Meselesi. Rus Genelkurmay Başkanlığı Belgeleri, haz. M. Bashanov, TTK Yayınları, Ankara 2013). Bu raporlardan meseleyle ilgili aşağıdaki sonuçlara varmak mümkündür:

- Rus arşiv belgelerinde Türklerle Ermeniler ve Kürtlerle Ermeniler arasında yaşanan gerginlik ve çatışmalardan bahsedilmekte, ancak soykırım olarak adlandırılacak Ermenilere karşı yapılan toplu katliam ve eziyetlere dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.
- Belgelerde Anadolu'nun doğusundaki Ermenilerin ekonomik olarak sıkıntı çektiklerinin, ancak Türklerle Kürtlerin durumunun da daha iyi olmadığını, hatta sürdürdükleri hayat tarzı ve uğraşları dolayısıyla daha da kötü olduğunun altı çizilmektedir.
- Belgelerde Ermeniler çete ve çete etrafında teşkilâtlananlar ile sıradan halk olarak ikiye ayrılmakta, özellikle ikinci grubun bölgedeki Türkler ve Kürtlerle sorun yaşamadıkları belirtilmektedir.
- Yine özellikle çeteci grupların gerek halk kitlelerini kendi taraflarına çekmek ve Türk Devletine karşı isyan etmelerini sağlamak gerekse de Batılı devletlerin dikkatlerini çekmek için başta din adamları olmak üzere Ermeni toplumunun önde gelen adamlarını öldürdükleri ve suçu da Türklere attıkları, hatta Ermeni çetecilerin Türk üniformaları giyerek Ermeni köylerine saldırdıkları yazılmaktadır.

- Rus belgelerinde Batılı devletlerin Türkiye Cumhuriyetini zayıflatmak için bu meseleyi körükledikleri ve Ermenilere destek verme vaadinde bulundukları belirtilmektedir. Bu örnekleri arttırmak mümkündür.

Üzerinde durulması gereken konulardan biri de şüphesiz Rusyanın tutumudur. Rus arşivlerindeki belgelerin büyük bir kısmının Rus istihbaratçıları tarafından ele alınmış olması bile Rusyanın da bölgede önemli çıkarının olduğunu göstermektedir. Belgelerden Rusyada Ermeni meselesine yaklaşımın farklı çevrelerde farklı olduğu anlaşılmaktadır. Asker ve istihbaratçılar, Türkiyedeki Ermenilere destek verilmemesini, bunun Rusyanın çıkarına olmadığını, Türkiyenin doğusunda kurulacak bir Ermenistanın bu topraklarla yetinmek istemeyeceğini ve Ermenilerin yaşadığı Rusyadaki topraklara da göz dikeceklerini, burada kurulacak yeni bir Ermeni Devletinin Avrupa ülkelerinin bölgedeki üssü hâline geleceğini ve böylece Rusyanın çıkarlarına zarar vereceğini hem Merkezî Askerî Karargâha hem de devlet adamlarına bildiriyorlardı. Bununla birlikte Rusyanın izlediği siyasete bakıldığında Rus asker ve istihbaratçılarının uyarılarına tamamen uymadıkları ve özellikle Türk-Rus münasebetlerinde bu meseleden yararlandıkları görülmektedir.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız Rus arşivlerindeki Ermeni meselesine dair bilgiler, içerik bakımından Türk okuyucular için yeni bilgiler değildir. Zira Türkiyedeki arşiv belgeleri de buna yakın bilgiler vermektedir. Ancak bu bilgileri, Rus belgelerinin veriyor olması büyük önem arz etmektedir. Çünkü Rusya, meselenin ortaya çıktığı ve geliştiği dönemde Osmanlı Devletinin en önemli düşmanı idi. Dolayısıyla Osmanlı arşiv belgelerini inandırıcı ve objektif bulmayanlar, meselenin öbür tarafında yer alan ülkenin arşiv belgelerine yönlendirilebilir.

Ermeni meselesi ile ilgili Rus arşiv belgelerinin içerdiği bilgiler, bir taraftan Ermenistanın neden bu meseleyi tarihçilere bırakmak istememesini açıkladığı gibi, arşivlerin açılması ve ortak komisyonun kurulması gerektiğini ileri süren Türk yetkililerinin de doğru bir tutum içerisinde olduklarını göstermektedir.

Kaynak/Source: